

THE TECHNICAL AND TECHNOLOGICAL CONDITIONS FOR THE DEVELOPMENT OF CROWDFUNDING IN UKRAINE

Marchenko O. S.

The technical and technological factors of implementation of crowdfunding are analyzed. They are wide access of the population to the Internet, availability of the crowdfunding platforms, maturity of the social networks. The essence, types of the crowdfunding platforms, their main functions as virtual financial intermediaries are disclosed. These include information, communication, marketing, function of intellectual crowdsourcing. The advisability of definition of crowdfunding platforms as elements of the infrastructure of a modern financial market is justified. It is proved that introduction of the technology of social finance in Ukraine restrict insufficient level of penetration of the Internet and the absence of national crowdfunding platforms.

Key words: *crowdfunding, crowdfunding platform, the penetration rate of the Internet, crowdsourcing, crowdinvesting, social networks.*

УДК 368:339

СТРАХУВАННЯ ТА ЙОГО РОЛЬ У ПРОЦЕСІ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ

*Л. В. Нечипорук, доктор економічних наук, професор
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого;*

О. Г. Доброрез, здобувач

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Уточнено зміст страхування як механізму управління ризиком, що включає сукупність форм і методів формування цільових коштів та їхнє використання на відшкодування збитків при різних непередбачених несприятливих явищах (ризиках), а також на надання допомоги громадянам при настанні певних подій в їх житті. Визначено його роль у процесі управління кредитним ризиком, що реалізується як через самострахування (формування та використання резерву банку на можливі втрати за кредитними операціями), так і пряме страхування (формування страхового фонду за участю страхових компаній).

Ключові слова: *страхування, ризик, кредитний ризик.*

Постановка проблеми. Страхування забезпечує стабільність, соціальні гарантії в суспільстві за допомогою механізму фінансового захисту. Протягом століть воно вдосконалювалося, змінювалися його організаційні форми, методи компенсації збитків, посилювалася розмаїтість страхових програм у міру розширення страхових інтересів та зміни страхових ризиків. При цьому на всіх етапах свого розвитку страхування забезпечувало безперервність суспільного відтворення через компенсацію збитків від стихійних та інших небезпек кожного з його учасників.

Зміни в економіці підкреслили об'єктивний характер страхування як економічної категорії, що виражає необхідні та реально існуючі відносини між державою, підприємствами, організаціями всіх форм власності, населенням і страховими компаніями. Об'єктивний характер економічної категорії «страхування» визначено реально існуючими суперечностями між людиною і природою, зокрема суперечностями, що виникають у процесі суспільного виробництва. Це суперечність між можливостями суспільного розвитку та самим розвитком, різними ризиками порушення технологічного процесу. Життя людини постійно супроводжує можливість появи стихійних лих, нещасних випадків, і цей ризик зростає з розвитком науки, техніки, виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зміст страхування, як й інших категорій, розкривається в його функціях. При визначенні змісту і сфери охоплення функцій страхування основним критерієм є їх суспільно-економічне призначення, зміст.

Фундатор страхування Л. Рейтман відзначав, що розподільна функція страхування реалізується через свої підфункції: ризикову, попереджувальну (превентивну), ощадну:

– ризикову, оскільки страхування пов'язане з ризиковим характером виробництва. У рамках дії ризикової функції перерозподіляється грошова форма вартості серед учасників страхування у зв'язку з наслідками випадкових страхових подій;

– попереджувальну – у зв'язку з тим, що значна частина перерозподільних відносин пов'язана з функціонуванням попереджувальних заходів стосовно зменшення страхових ризиків. Разом із тим організація цих відносин часто залежить від рівня захищеності майна і життя страхувальників, настання страхової події;

– ощадну, бо довгострокові види страхування є засобом накопичення населенням коштів до настання певної події в їх житті аж до закінчення строку страхування [1, с. 17].

Формулювання цілей. Метою статті є уточнення змісту страхування як механізму управління ризиком та визначення його ролі у процесі управління кредитним ризиком.

Виклад основного матеріалу. Страховий фонд може формуватися як у примусовому, так і в добровільному порядку, виходячи з економічної та соціальної обстановки, з урахуванням інтересів держави, що регулює розвиток страхової справи в країні.

Запасні та резервні фонди забезпечують стабільність страхування, гарантію виплат і відшкодування. Якщо в ощадних банках акумулювання коштів населення, наприклад, вирішує завдання грошових нагромаджень, має тільки ощадну основу, то страхування, крім ощадного, вирішує і ризикове завдання. У кожного учасника страхового процесу, наприклад при страхуванні життя, є впевненість одержання матеріального відшкодування у разі настання нещасного випадку. При майновому страхуванні береться до уваги не тільки проблема відшкодування вартості постраждалого майна в межах страхових сум і умов, передбачених договором, але через механізм пільг забезпечується додаткове фінансування для відшкодування вартості постраждалого майна, участь у фінансуванні заходів щодо попередження нещасних випадків, щодо створення умов для матеріального відшкодування частини чи повної вартості постраждалого майна.

Через функції формування спеціального страхового фонду розв'язується проблема інвестицій тимчасово вільних коштів у банківські та інші комерційні структури, вкладення коштів у нерухомість, придбання цінних паперів та ін.

Функція відшкодування збитків громадянам і матеріального забезпечення (грошова допомога) є характерною саме для категорії страхування. Право на відшкодування збитків мають тільки ті суб'єкти, фізичні та юридичні особи, які беруть участь в утворенні страхового фонду. У цьому разі збитки відшкодовуються у межах умов договорів майнового страхування. Механізм відшкодування збитків визначається страховими компаніями і регулюється державою. Що стосується особистого страхування, то через цю функцію при настанні страхового випадку провадяться виплати відповідних коштів громадянам, учасникам страхового процесу.

Відшкодування збитків і матеріальне забезпечення (грошова допомога) громадянам містять елементи ощадного процесу, що наближає страхування до економічної категорії кредиту. Але ощадний характер у страхуванні характерний тільки для його довгострокових видів.

Ризикову функцію страхування багато дослідників вважають головною, оскільки страховий ризик (чи ймовірність збитку) безпосередньо пов'язаний з основним призначенням страхування – наданням грошової допомоги постраждалим господарствам. Саме в межах дії ризикової функції перерозподіляється грошова форма вартості серед учасників страхування у зв'язку з наслідками випадкових страхових подій. Ощадна функція особистого страхування дозволяє задовольнити потребу в страховому захисті досягнутого

сімейного статку, що відбувається шляхом організації страхування життя при нагромадженні за договорами страхування обумовлених страхових сум.

Особливістю розподільної функції страхування є відшкодування збитків чи майбутніх потреб, що відрізняється від заощадження. Однак з метою протистояння потенційній небезпеці накопичуються матеріальні кошти шляхом включення у виробничі витрати можливих втрат, які відкладаються саме у формі заощадження. З початком перехідного періоду різні чинники сприяли зростанню ступеня невизначеності щодо майбутнього, жорстке позичкове обмеження тощо потенційно спонукали населення до збільшення рівня особистих заощаджень.

Проте заощадження як спосіб боротьби з небезпеками досягає своєї мети, якщо відомі ступінь і розмір збитків; час настання небезпеки і є можливість для нагромадження необхідної суми. Заощадження поповнюються при формуванні страхового фонду і вилучаються (якщо спостерігається факт необхідності покриття збитків). Таким чином, страхування є найбільш завершеною формою заощаджень, оскільки воно розвиває ідею заощадження: від випадку окремого індивіда до можливостей мобілізації колективних зусиль, спрямованих на протистояння випадковим небезпекам. На зміну приватним заощадженням приходить суспільний фонд, коли задіюються суспільні й державні заходи економічної безпеки, що дають змогу покрити у грошовій формі завдані збитки.

Нарешті, є підстави говорити про функцію попередження страхового випадку як специфічну для розглядуваної категорії. Страхування передбачає можливість зниження ймовірності настання ризику і зменшення величини збитків шляхом проведення попереджувальних заходів, хоча це й вимагає додаткових витрат.

Попередження страхового випадку передбачає фінансування широкого комплексу заходів, у тому числі щодо недопущення чи мінімізації наслідків нещасних випадків і стихійних лих. Економічна сутність цієї функції полягає у тому, що, виступаючи розпорядником страхових фондів, компанія об'єктивно зацікавлена в тривалому використанні цих коштів. Захищаючи численні, у тому числі однорідні, ризики різних суб'єктів, страхова компанія прагне скоротити ймовірність виплат шляхом зменшення ймовірності страхового випадку. Для цього в тарифах на окремі види страхування передбачено певні відрахування для утворення фондів попереджувальних заходів (превенція). Але цей інститут, на жаль, не одержав належного розвитку як у практичному застосуванні, так і в теорії. Тим часом потенційні можливості розвитку цієї економічної категорії в житті суспільства є величезними, хоча з економічної точки зору при реалізації цієї функції інтереси страхувальника і страховика не завжди повною мірою збігаються.

Страховання виконує попереджувальну функцію, пов'язану з використанням частини коштів страхового фонду на зменшення ступеня і наслідків страхового ризику.

Слід урахувати дію ефекту заміщення, що реалізується через самострахування та формування страхових фондів різними структурами у грошовій формі (механізм хеджування на біржовому ринку та кептивне страхування). При цьому вирішальну роль відіграє оцінювання ефективності страхування ризиків. Відзначимо, що під ефективністю ми розуміємо сукупну вигоду або економію витрат, яка спричинена проведенням страхових операцій. Стосовно української дійсності ефективність характеризується перевищенням витрат «без страхування» над витратами з урахуванням страхування.

Попередження страхового випадку має й правовий аспект. Є численні, пов'язані з навмисними порушеннями законодавства ризику, що не можуть і не повинні братися на страхування, наприклад ухилення від податків чи спроба здати на страхування майно, що втратило придатність, ризику, пов'язані з використанням атомної зброї. Юридично обґрунтована відмова від страхування деяких ризиків і є в цьому разі здійсненням превентивної функції.

Цей момент особливо важливий зараз, коли в умовах ринкової економіки страхування стали вважати ледь не єдиним засобом захисту від усіх помилок і прорахунків в економічному та соціальному житті суспільства. Це стосується насамперед проблем екології. Хоча очевидно, що для їхнього розв'язання потрібна в першу чергу реалізація величезного комплексу превентивних заходів і тільки якусь частину проблем може взяти на себе страхування.

Однак і банки намагаються забезпечити себе на кредитному ринку через страхування кредитів. Кредитування з найдавніших часів є ризиковим видом діяльності. Під кредитним ризиком традиційно розуміють ймовірність несплати позичальником основного боргу та відсотків, які належать до сплати за користування кредитом у строки, визначені у кредитній угоді. У процесі управління кредитним ризиком застосовують такі види страхових послуг: страхування ризику неповернення кредиту; страхування відповідальності позичальника за неповернення кредиту банку (або іншому кредитору); страхування невчасної сплати позичальником відсотків за кредит; страхування споживчого кредиту; страхування комерційного кредиту (страхування векселів); страхування депозитів фізичних осіб; страхування депозитів юридичних осіб.

Зазначимо, що запроваджено Правила співробітництва банків та страховиків, які спрямовані на встановлення прозорих, недискримінаційних правил поведінки банків, страховиків, інших зацікавлених осіб у процесі надання банком кредитів, укладання та подальшого виконання позичальником та страховиком договорів страхування, за якими банк є вигодонабувачем, і ви-

значає правила та механізми налагодження ефективної співпраці між банками та страховиками (Антимонопольний Комітет України надав дозвіл на узгоджені дії у вигляді укладання у редакції, доданій до заяви від 14 квітня 2011 р. № 8-01/151-УД, строком на п'ять років). Слід зауважити, що правила враховують загальні вимоги законодавства у сфері кредитування, страхування та захисту економічної конкуренції, а саме: законів України від 7 березня 1996 р. «Про страхування» з наступними змінами та доповненнями, від 7 грудня 2000 р. «Про банки і банківську діяльність» з наступними змінами та доповненнями, від 11 січня 2001 р. «Про захист економічної конкуренції» з наступними змінами та доповненнями, від 7 червня 1996 р. «Про захист від недобросовісної конкуренції» з наступними змінами та доповненнями, Цивільного кодексу України та Господарського кодексу України.

Відповідно до правил банки та страховики зобов'язуються уникати будь-яких узгоджених та координуючих дій (офіційна чи неофіційна домовленість, угода, рішення та ін.), що обмежують конкуренцію між банками або між страховиками на відповідних ринках і за Законом України «Про захист економічної конкуренції» (ст. 6) кваліфікуються як антиконкурентні узгоджені дії, зокрема стосовно:

– усунення з ринку або обмеження доступу на ринок кредитування та ринки послуг, які одержує особа, котра має намір одержати кредит або вже уклала кредитну угоду з банком (вихід з ринку), інших суб'єктів господарювання (банків чи страховиків);

– застосування різних умов до рівнозначних угод між банками та страховиками, які відповідають вимогам банку, що ставить окремих із них у невідгідне становище в конкуренції;

– укладення угод за умови прийняття страховиками додаткових зобов'язань, які за своїм змістом або згідно з торговими та іншими чесними звичаями в підприємницькій діяльності не стосуються предмета цих угод;

– суттєвого обмеження конкурентоспроможності інших страховиків на ринку без об'єктивно виправданих на те причин [2].

Серед вимог до поведінки банків можна виокремити:

– інформування банком страховиків (відкрите інформування страхових компаній про вимоги банку до страховиків, у тому числі до договорів страхування, які приймаються банком як забезпечення за кредитом та/або укладення яких є умовою надання (подальшого обслуговування) кредиту);

– інформування банком позичальників (про можливість страхування в будь-якій страховій компанії, яка перевірена банком, відповідає вимогам банку та договори страхування якої відповідають цим вимогам, та про перелік таких страхових компаній);

– встановлення банком вимог до страховиків, серед яких кількісні (абсолютні) показники, зокрема, можуть стосуватись: а) певного розміру статутного фонду; б) певного обсягу зібраних страхових платежів (в абсолютних та відносних показниках) у цілому, за певний період або за видами страхування; в) певного розміру страхових резервів або власних коштів; г) досвіду здійснення страхової діяльності; г) наявності регіональних структурних підрозділів, філій, відділень, представництв, інших структурних підрозділів у місцях розміщення структурних підрозділів банку.

У свою чергу страховик при взаємодії з банком має додержуватися таких умов:

надавати банку вчасно й у повному обсязі достовірну інформацію;

додержуватись умов відповідності страховика вимогам банку;

додержуватись вимог договору про надання послуг страхового агента та інших договорів, укладених ним із банком, зокрема сплачувати агентську винагороду згідно з укладеними договорами;

не стимулювати працівників банку за сприяння страховику в укладенні договорів страхування, крім узгоджених з банком мотиваційних програм при виконанні банком функцій страхового агента;

укладати із страхувальником договори страхування, які відповідають умовам (типовим формам договорів), погодженим із банком;

здійснювати контроль за працівниками та посередниками страховика щодо додержання вимог законодавства, умов співпраці з банком.

Необхідність дотримання цих правил визнають як банки, так і страхові компанії, про що свідчить приєднання до них досить потужних інституцій.

Висновки. У сучасній економіці страхування виступає в ролі найважливішого стабілізатора процесу суспільного відтворення. Постійне збільшення суспільного багатства, що накопичується, і ускладнення техногенних, економічних та соціальних ризиків, що загрожують його збереженню і збільшенню, вимагають створення ефективної і масштабної системи страхових фондів, призначених для своєчасної компенсації непередбачених матеріальних збитків.

Страхування як категорія являє собою систему економічних відносин, що включає сукупність форм і методів формування цільових коштів та їхнє використання на відшкодування збитків при різних непередбачених несприятливих явищах (ризиках), а також на надання допомоги громадянам при настанні певних подій в їх житті.

Як елемент системи економічних відносин страхування тісно пов'язане з підприємництвом, для якого характерні готовність йти на ризик, організаційно-господарське новаторство та ефективні способи використання і збереження ресурсів.

Сучасна банківська практика сформувала різні системи запобіжних заходів щодо зменшення впливу кредитного ризику, серед яких є й страхування, що реалізується як через самострахування (формування та використання резерву банку на можливі втрати за кредитними операціями), так і пряме страхування (формування страхового фонду за участю страхових компаній).

ЛІТЕРАТУРА

1. Страхование дело : учебник / под ред. Л. И. Рейтмана. – М. : Банк. и биржевой науч.-консультатив. центр, 1992. – 524 с.
2. Правила співробітництва банків та страховиків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uainsur.com/zakonodavstvo/pravila-spivpracii-bankiv/>.

СТРАХОВАНИЕ И ЕГО РОЛЬ В ПРОЦЕССЕ УПРАВЛЕНИЯ КРЕДИТНЫМ РИСКОМ

Нечипорук Л. В., Доброрез А. Г.

Уточнено содержание страхования как механизма управления риском, который включает совокупность форм и методов формирования целевых средств и их использования на возмещение ущерба при различных непредвиденных неблагоприятных явлениях (рисках), а также на оказание помощи гражданам при наступлении определенных событий в их жизни. Определена его роль в процессе управления кредитным риском, которая реализуется как через самострахование (формирование и использование резерва банка на возможные потери по кредитным операциям), так и прямое страхование (формирование страхового фонда с участием страховых компаний).

Ключевые слова: страхование, риск, кредитный риск.

INSURANCE AND ITS ROLE IN CREDIT RISK MANAGEMENT

Nechyporuk L. V., Dobrorez O. G.

The content of insurance as a risk management mechanism, which includes a set of forms and methods of forming the trust funds and use them to recover damages under various unforeseen adverse events (risks) as well as to provide assistance to citizens upon the occurrence of certain events in their lives are precised. Its role in credit risk management, implemented both through self (the formation and use of bank reserves for possible losses on credit operations) as well as direct insurance (insurance fund formation with insurance companies) are defined.

Key words: insurance, risk, credit risk.